

När man talar om takspån menar man vanligen de tjockare sågade stavspån som ofta förekommer på exempelvis kyrkor. De tunnare hyvlade eller spåntade spånen som var vanliga på enklare byggnader och ekonomibygnader kallas stickspån men har ofta många lokala benämningar som pärt eller spiller. De vanligaste träslagen var furu, gran och asp.

Stavspån

Stavspån har funnits sedan antiken och kom hit med klostren på medeltiden. Före 1800 var stavspån ett av de vanligaste takmaterialen på finare hus i Sverige. Idag finns spåntak nästan bara kvar på kyrkor (då ofta benämnt kyrkspån) men det var vanligt även på slott och på byggnader med säteritak. Äldre takspån är ofta av en sådan hög kvalitet att man bara bör byta ut dem om de är helt uttjänta. Spånen doppas i tjära innan de spikas på plats och ett spåntak ska tjäras ofta och alltid i torr väderlek. Först var 3e-5e år och senare med närmare 10 års mellanrum. Tjäran ska vara trätjära eftersom stenkoltjära och trätjärebeck ger en alltför tät yta.

Stickspån

Stickspån är lätta att tillverka själv, antingen hyvlade, spåntade eller sågade. Det var tidigare populärt som ett billigt takmaterial som tillverkades på gårdarna och som man ofta lades på enklare byggnader utan vidare behandling. Det bästa materialet är riktigt kärnrik furu som är rakvuxen och spåntning ger den bästa kvaliteten. Med bra kvalitet och under gynnsamma förhållanden kan sådana takspån hålla uppemot 50-70 år. Under sämre förhållanden kanske 10-20 år. Hyvlade spån gick snabbare att tillverka men höll inte lika länge och till sådan hyvling fanns ofta hyvlar på större gårdar.

Läggning av stickspån

Stickspån måste ligga torrt och luftigt. Tackpapp som underlag fungerar inte då detta blir ett för instängt klimat för stickspånen som då inte kan torka upp ordentligt. Stickspån läggs på gles rote som läggs parallellt med taknocken. Spån läggs med minst trelagerstäckning. Förr var det vanligt med fyra- eller femlagerstäckning. Spånen kan behöva blötas innan läggning för att inte spricka vid spikning. Spån spikas med 2 tums trådspik som inte är förzinkad. Det är nämligen en fördel om spiken inte håller längre än spånet vilket undrlättar vid spånbyte.

Underhåll

Om träd står för tätt inpå huset samlas löv och barr på taket vilket skapar förutsättningar för röta på ett spåntak. Rensopning någon gång om året förlänger livslängden avsevärt. Om spåntaket läcker kan det lätt lappas och lagas. Var dock försiktig med att trampa omkring på det ömtåliga stickspåntaket. Lagg ut en stege på taket som du kan stå på!

Omfattande skrift om Stavspån finns som PDF

Riksantikvarieämbetets skrift om takspån finns som pdf att ladda ner gratis. Den behandlar framförallt stavspån, den tjockare varianten. Där hittard du allt du behöver veta och mer därtill: <http://www.raa.se/publicerat/9171925120.pdf>